

תשובות הגר"ח (כת"י)

תרומה

שו"ת בכלי המקדש לפי סדרם בפרשה:

אבני שהם ואבני מלאים

ש. תרומה כ"ה ז'.¹ אבני שהם ואבני מלאים לאפר ולחשן. פרש"י וז"ל, מלאים. על שם שעושין להם בזהב מושב כמין גומא ונותנין האבן שם למלאות הגומא קרויים אבני מלואים כו' עכ"ל, יש לשאול למה אבני שהם לא נקראו ג"כ אבני מלואים שהרי גם אבני שהם היו בתוך כמין גומא כדפרש"י בפ' תצוה כ"ח י"א. (ומה שמצינו באבני מלואים אבן שהם להלן כ"ח כ' ה"ז טעם למה א"א לקרות לאבני מלואים אבני שהם, אבל אי"ז טעם למה לאבני שהם אין קוראים אבני מלואים).

ת. יש להם שם לבד.

ארון

ש. שקלים ט"ו ב'. מעשה בכהן א' שהיה מתעסק וראה את הרצפה שהיא משונה מחברותיה בא ואמר לחבירו לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו² וידעו בייחוד³ שישם הארון נגנז.⁴ לכאור' יש לשאול מנין ידעו שהארון הוא זה שנגנז שם, דדילמא כלי קודש אחר גנוז שם (וכגון הציץ⁵ כדקאמר להלן הגישה אלי הציץ כו'), (ובפרט דיש דיעות בגמ' כאן שהארון לא נגנז או שנגנז אבל במקומו, וא"כ מנין שהארון הוא זה שנגנז שם).

---

¹עי' תשובות נוספות לפ' תרומה בספרנו תשובות הגר"ח ח"א תשובות צ' צ"א.

²עמש"כ מרן שליט"א בס' טעמא דקרא פ' ח"י שרה כ"ג ב' עה"פ ויבא אברהם לספוד וגו', יעו"ש ודו"ק.

³ערש"י ביצה כ"ב ב' דכתב וז"ל, ביחוד. ביני לבינו כו' לשון אחר ביחוד 'בבירור' כדתנן בשקלים וידעו ביחוד ששם ארון נגנז עכ"ל שם ודו"ק.

⁴הנה להלן בגמ' אמרי' ורבנן אמרי' בלשכת דיר העצים היה הארון גנוז מעשה בכהן אחד כו', ומבואר שהמעשה דמייתי הוא להביא מזה ראייה לכך שבאמת שם היה הארון גנוז. ולפי"ז מה דאיתא כאן במשנה לעיל מיניה והיכן היתה יתירה כנגד דיר העצים שכן מסורת בידן מאבותיהן ששם הארון נגנז מעשה בכהן אחד כו' לא הספיק לגמור את הדבר עד שיצתה נשמתו וידעו בייחוד ששם הארון גנוז, היינו נמי דמייתי המעשה כדי להביא מזה ראייה למסורת שהי' בידן שאכן שם נגנז הארון.

⁵היינו הארון שבו היה מונח הציץ החושן האפוד ושאר בגדי כה"ג, כמבואר בגמ' שם.

ת. כך הבינו מתוך הקדושה.⁶

ש. שקלים שם. תני בשם ר"א הארון גלה עמהן לבבל מ"ט כו'. לכאור' צ"ב מהא דלהלן ט"ז א' דיאשיהו גנז הארון וילפינן זה מקרא מפורש בדהי"ב ל"ה ג'.

ת. אח"כ גלה לבבל.⁷

ש. תחנון. והוא רחום. עד מתי עוזך בשבי ותפארתך ביד צר. הנה 'עוזך' פירושו הארון והלוחות כמפרש"י בתהילים ע"ח ס"א, ולכאור' לפי"ז נתבאר כאן דהארון גלה, ולכאור' צ"ב דהא מחלוקת תנאים היא (בבבלי יומא נ"ג ב' ובירושלמי שקלים ט"ו ב') אם הארון נגנז בבהמ"ק או הארון גלה לבבל.

ת. א. גם הארון.

ב. גם אם נגנז גלה ממקומו.⁸

כפורת

⁶היינו דמזה שהכהן נפטר ש"מ שהארון נגזז שם, והוא כמו שארז"ל (תנחומא במדבר סי' כ"ב) שהיו דלים מן המנין למה 'שהיה הארון מכלה אותן' כו' יעו"ש. ויש להוסיף, דהנה אמר' להלן בגמ' תני רבי הושעיא הקיש עליה בקורנס ויצאת אש ושרפתו, ואפשר דכיון שעשה גם מעשה ולא רק דיבר ואמר לחבירו לכן הי' זה יותר חמור כדי כך שיצאת נשמתו.

⁷וכן השיב לן מרן שליט"א לעיל בביאורי תפילה בתפילת תחנון ד"ה עד מתי עוזך בשבי כו' יעו"ש. ובפשוטו היינו דלכו"ע הארון נגנז, ופולגת התנאים היא אם אחר שהארון נגנז הוא גם גלה אח"כ לבבל, או שנשאר נגנז במקומו ולא גלה אח"כ לבבל.

ועיוין יומא נ"ד א' דלמ"ד ארון נגנז במקומו היה צד שלומד את זה ממה שנאמר עד היום הזה, ולא היה קשה לגמרא על זה שאם כן איך המ"ד השני שגלה לבבל יבאר את הפסוק דעד היום הזה, ואם גם מ"ד עלה לבבל מודה שלפני זה נגנז במקומו איך יישב את מה שנאמר עד היום הזה, ויש לומר דעדיפא מיניה קאמרי יעו"ש, ולעולם אין לימוד מעד היום הזה, אלא הלימוד הוא בצורה אחרת באופן שמ"ד עלה לבבל יאמר שאין הכי נמי בתחילה נגנז אבל אני סובר שאחר כך גלה לבבל.

והנה לעיל במשנה אמר' דידעו ביחוד שהארון נגנז בדיר העצים, ולכאור' אי"ז לא כמ"ד שיאשיהו גנז הארון 'במקומו' [ולא באדמת לשכת דיר העצים] ולא כמ"ד שגלה לבבל [כי היה נגנז באדמת לשכת דיר העצים], והכי מבואר ביומא נ"ד א' דאמרי' שם וחכמים אומרים ארון בלשכת דיר העצים היה נגנז כו' מעשה בכהן אחד כו' ומבואר דזהו דעה שלישית היכן היה הארון נגנז, ויש לברר מנין דזהו דעה שלישית, שהרי דילמא הארון שנגנז ואח"כ גלה לבבל, עזרא וסייעתו העלוהו כשהעלו חלק מכלי המקדש עמהם (כמ"ש בתשובות הגר"ח ח"א תשובה תע"ר יעו"ש) וגנזוהו בלשכת דיר העצים. והערה זו היא דווקא למש"כ מרן שליט"א שגם מ"ד שגלה לבבל בתחילה נגנז, אבל אי הוה אמרי' שלא נגנז בתחילה לא הוה ק' כ"כ, כי יש לומר שהגמרא סברה שכל מ"ד סובר שקרה לארון דבר אחד ולא יותר, שלמ"ד גלה לבבל רק גלה לבבל ולמ"ד נגנז במקומו רק נגנז במקומו, ולכן גם למ"ד נגנז בדיר העצים אמרינן שרק נגנז בדיר העצים ולא קרה לארון עוד דבר. אך דא"כ שבתחילה נגנז במקומו ואח"כ נגנז בדיר העצים צ"ב למה לא גנזוהו במקומו הראשון כבתחילה, ואולי מזה למדו בגמ' שמ"ד נגנז בדיר העצים הוא דעה שלישית וס"ל שלא נגנז במקומו וגלה לבבל ושוב נגנז בדיר העצים אלא שמיד בתחילה כשנגנז גנזוהו רק בלשכת דיר העצים, דאל"כ למה לא גנזוהו שנית במקומו כבתחילה וכנ"ל. וקצת יש לדחות כי אפשר שמה שלא גנזוהו שוב במקומו כי עתה לא היו מוכרחים להיכנס לתוך קה"ק והיינו מאחר שאפשר לגנוז הארון גם במקום אחר ומשא"כ בתחילה כשגנזוהו היו מוכרחים ליכנס לקה"ק כדי לגנוזו וכשנכנסו גנזוהו במקומו שלא הי' סיבה לגנוז במקום אחר. ועוד אפשר שלא גנזוהו במקומו הראשון כדי שלא ידעו היכן הוא גנוז, שהרי הסתירו דבר זה היכן הוא גנוז ואם היה נגנז במקומו היו יודעים.

⁸היינו דאע"פ שהארון נגנז במחילות הבית המקדש (כמ"ש במס' יומא) מ"מ סוף סוף הארון גלה ממקומו המיוחד לו בקודש הקדשים. ולפי"ז מ"ש 'בשבי' היינו דביחס אלינו כלל ישראל ה"ז חשיב שהארון נמצא בשבי. וזהו ג"כ כוונת תשובה קמא. וכן השיב לן מרן שליט"א בתשובות למס' שקלים ט"ו ב' יעו"ש, ובהערה שם.

ש. סוכה ה' ב'. אמר רב אחא בר יעקב רב הונא פני פני גמר כתיב הכא אל פני הכפורת וכתיב התם מאת פני יצחק אביו. לכאור' צ"ב היכי ילפינן מיצחק אע"ה, שהרי לכאור' מצחו של יצחק היו יותר מטפח, והראיה, דהנה ארז"ל בסוף מסכת סופרים דאברהם אבינו ע"ה היה גובהו כע"ד אנשים,⁹ ואיתא במדרש תנחומא חיי שרה סי' א' שאברהם ויצחק נכנסו לעיר ולא היה ניתן להבחין ביניהם כי היו דומים עד שהקב"ה הלכין שער ראשו וזקנו של אברהם כו',¹⁰ ולפי"ז על כרחך הי' יצחק ג"כ גדול כאברהם (ועכ"פ לא קטן בהרבה מאברהם) דאל"כ למה לא הבחינו ביניהם והרי אברהם הי' ענק כדאיתא שם ואילו יצחק לא אלא על כרחך דהיה ג"כ גדול ביותר, וכיון שכן, לכאור' מבואר בזה דאף מצחו של יצחק הי' גדול יותר ועכ"פ מסתם בני אדם, וא"כ היכי ילפינן ממצחו של יצחק וכנ"ל.

ת. זה רואים.¹¹

ש. סוכה שם. ונילף מפנים של מעלה כו'. לכאור' צ"ב מאי קס"ד, דהא א"כ איך נדע כמה לעשות גובה הכפורת, שהרי נהי שאין זה טפח מ"מ זה הרבה הרבה יותר, והיאך נדע עד כמה גובהו, דאי ילפינן מפנים של מעלה נילף לגמרי כפי פנים של מעלה ולא רק לענין שאי"ז טפח.

ת. כמה שיכול.¹²

ש. בהנ"ל. האם ניתן ליישב כך, דהנה אמרי' ונילף מפנים של מעלה דכתיב כראת פני אלקים ותרצני, והנה יעקב אבינו ע"ה אמר לעשו (כדכתיב בפסוק שם) ראיתי פניך כראת פני אלקים, והמצח והפנים של עשו מסתמא הי' כסתם בנ"א והיינו טפח, והיינו שיעקב ראה את פני המלאך כפי שהוא הפנים של עשו. (אבל לכאור' אי"ז נכון מב' טעמים, א. דא"כ הול"ל ראיתי פני אלקים כפניך. ב. דא"כ הוה לגמ' לומר ונילף מפני עשו והיינו דאם הנ"ל נכון א"כ אין ראוי מפנים של מעלה, כי נימא דלעולם פנים של מעלה הוא יותר מטפח ומה שיעקב ראה פנים של מעלה טפח כי ראה אותו בדמות פני עשו. וא"כ לכאור' אין נכון ליישב כן).

ת. פשוט.

ש. סוכה שם. פריש"י וז"ל, וכתיב סוככים בכנפיהם. אלמא מכנפיהם ולמטה עד הכפורת קרוי סכך, וכנפיהם למעלה לגבהן היו פרוסות אלמא תחת כנפיהם עשרה טפחים חלל עד הכפורת וקרי ליה סוכה עכ"ל, הנה ל' רש"י דכתב 'מכנפיהם

⁹ועי' טעמא דקרא סוף פ' חיי שרה מש"כ מרן שליט"א החשבון כיצד למדו חז"ל שאכן היה בגובה זה יעו"ש.

¹⁰ועי' נפלאות מש"כ לן מרן שליט"א בזה בתשובות הגר"ח ח"ב תשובה תתתתרמ"ג.

¹¹היינו דזה רואים בפסוק ולא יותר, והיינו דממה דכתיב 'פני' יצחק רואים רק טפח ולא יותר כי אין פנים של אדם פחותין מטפח (כמ"ש רש"י לעיל סוף ע"א), ואה"נ במציאות היו פניו הרבה יותר מזה, אבל מלשון הפסוק דכתיב 'פני' אינו יכולים ללמוד ליותר מטפח וממילא ילפינן מזה (להו"א, דאילו למסקנא ילפינן מפני הכרבים כדלהלן) לכפורת דכתיב בה 'פני' דהיינו טפח.

¹²היינו דאה"נ כוונת הגמ' בקושייתה דיעשו הכפורת (עם הכרובים יחד) גבוה הכי הרבה ששייך והיינו עד תקרת המשכן, כי ודאי אין הכוונה שיעשו חור בתקרת המשכן ויעשו גובה הכפורת עד בלי שיעור. שו"ר כן בפני יהושע יעו"ש.

ולמטה עד הכפורת קרוי סכך' משמע דכל העשרה טפחים קרוי 'סכך', וצ"ב הכונה, דאם כן נילף שצריך ליתן סכך בגובה של י' טפחים, והא לא מצינו כדבר הזה, ואמאי. (ואם הי' לשון רש"י קרוי 'סוכה' ולא קרוי 'סכך' לכאור' הי' נוחא, אבל עתה ק' כנ"ל).

ת. לא משנה העיקר שדומה.¹³

ש. כפורת. האם טפח הכפורת הי' מלא או חלול.

ת. מלא.

כרובים

ש. סוכה י"א ב'. זה הכלל כל דבר שמקבל טומאה כו' מה"מ אמר ריש לקיש אמר קרא כו'. לכאור' יש לשאול כך, דלמה לא ילפינן דשרי לסכך בדבר המקבל טומאה, מהכרובים, והיינו דהנה לעיל ה' ב' ילפינן מהכרובים דבעי חלל עשרה טפחים מלבד הסכך (לאפוקי שהסכך בכלל העשרה), וכיון שכן נילף דין נוסף והוא דשרי יהא לסכך בדבר המקבל טומאה וכהכרובים שסככו [וילפי' מהם דין אחר בסוכה וכו"ל] וכרובים הרי הם מקבלין טומאה.

ת. א"כ צריך שיהיו של זהב.¹⁴

¹³ היינו דלעולם מש"כ רש"י מכנפיהם ולמטה עד הכפורת קרוי סכך, היינו כמ"ש בשאלה שהכנפים עם האויר חשיב סכך על הכפורת, וכדכתיב והיו הכרובים פורשי כנפים למעלה סוככים 'על הכפורת' והיינו דהתורה קוראת לזה סיכוך על הכפורת ולא קוראת לזה סיכוך על גבי האויר שבין הכנפים לבין הכפורת, אלא מה שאנו למידין לגבי סוכה זהו מהסכך הממשי שמסכך שאף שאמרנו שהאויר גם נחשב סיכוך [וזוהו רק משום שלמעשה יש אויר בין הכנפים לבין הכפורת וכו"ל] מ"מ הסכך הממשי זהו רק הכנפים וסכך ממשי זה שבכנפים הוא הסכך שדומה לסכך [הממשי של] הסוכה וממנו למידין שחללה של סוכה הוא י' טפחים. וזהו מש"כ מרן שליט"א לא משנה מה שבכפורת האויר הוא חלק מהסכך, העיקר שדומה סוכה לכפורת שהסכך הממשי הוא מעל חלל של י' טפחים.

ושו"ר בש"ס הוצ' עוז והדר בשם משיב נפש דהגיה בלשון רש"י וכתב דבמקום תיבת 'סכך' [ממנה הוקשה לו וכדלעיל] נראה דצ"ל 'מסוכך' או שצ"ל 'סוכה' יעו"ש, ולדבריו לכאור' קצת צ"ב דא"כ נמצא כפילות בלשון רש"י שהרי כבר כתב רש"י בסוף דבריו 'סוכה' וכו"ל בפנים השאלה.

ולתשובת מרן שליט"א אי"צ להגיה כפי שביאר בתשובה את גירסת רש"י שלפינו שהיא 'סכך' וכמבואר לעיל.

¹⁴ וזה הרי א"א לומר שצריך שהסכך יהיה דוקא משל זהב, כי הרי כתיב בנחמיה שעשו סכך שלא מזהב. ומה שמצינו כאן עוד לימודים ללמד שצריך שיהיה הסכך מדבר שלא מקבל טומאה והיינו הא דר"ל והא דרב דימי בשם ר"י והא דרבין בשם ר"י, אין זה סותר לשאלה שנלמד מהכרובים שצריך שהסכך יהיה משל זהב, והיינו משום שבלימודים אלו לא כתיב בהם בהדיא גבי סכך ממה צריך להיות הסכך, וממילא כיון שיש לימוד [לפי הבנת השאלה] שצריך שהסכך יהיה משל זהב שוב לא נוכל ללמוד כל שאר הלימודים הנ"ל, ורק מהלימוד שכתוב בנחמיה יש סתירה לשאלה שיהיה הסכך משל זהב כי הא קמן שלא כתוב שם שעשו הסכך מזהב דוקא.

אלא שלכאור' עדיין קצת יש לשאול דנהי שמצינו בכתוב בנחמיה שלא עשו הסכך מזהב מ"מ נלמד מהכרובים שיהיה מותר לסכך גם בזהב, (ולא שנלמד מזה שיהא מותר לסכך בכל דבר המקבל טומאה, אלא רק לענין זה שיהא מותר לסכך גם בזהב דוקא ולא רק בדבר שאינו מקבל טומאה ואין גידולו מן הארץ).

ויותר נראה בכוונת מרן שליט"א, שלגבי נידון דידן כאן בגמ' מה הוא הדבר הכשר לסכך בו, אין שום צד בסברא לומר שהסכך הכשר הוא דוקא זהב, שהרי פשוט הוא שכל דבר שמסכך, כיון שהוא עושה פעולת סיכוך הרי הוא נקרא סיכוך, וממילא, מהיכא תיתי ללמוד מהכרובים (דמייתי לעיל בגמ' גבי הנידון של חלל הסוכה) שצריך

ש. בהנ"ל. ולכאור' הכרובים מקבלין טומאה הם, דהנה נתבאר דכיסויי כלים אינם מק"ט וטהורין, ואמנם כל זה הוא דוקא כיסויי כלים שאין להם שם בפ"ע אבל כיסויי כלים שיש להם שם בפ"ע מקבלין טומאה, ואפילו אם אין להם בית קיבול, (עי' כלים פט"ז מ"ז, ושם פי"ד מ"ג, ושם פי"א מ"ב, ובתפא"י שם אות ה' בפלוגתת הרמב"ם והראב"ד).

והנה הכרובים מצד א' משמש כיסוי לארון שהרי הוא מקשה א' עם הכפורת שהוא עיקר הכיסוי אמנם מאידך יש לו שם בפ"ע והיינו שנקרא 'כרובים' (אע"פ שהוא מקשה א' עם 'הכפורת') ולפי"ז לכאור' צריך שיהיו הכרובים נידונים ככלי המקבל טומאה [אף] שאין לו בית קיבול וכו"ל. והא דהכרובים נחשב 'כלי', כן מתבאר לכאור' מדאמרי' לעיל ה' א' דנין 'כלי' מכלי כו'.¹⁵

ת. אינו כלי תשמיש.¹⁶

לוחות

ש. שקלים ט"ז ב'. על דעתיה דרבי יהודה כו' ונשתייר שם טפח ומחצה אצבע לכותל מכאן ואצבע לכותל מכאן חצי טפח מכאן וחצי טפח מכאן לשילוט.¹⁷ לכאור' צ"ב למה צריך כאן שילוט והרי לא היו מוציאים את הלוחות. ובשלמא מ"ש לעיל מיניה על דעתיה דר"מ כו' נשתייר שם שלשה טפחים חצי טפח מכאן לכותל זה וחצי טפח מכאן לכותל זה וטפחיים לשילוט מקום שספר תורה מונח, זה ניחא, כי באמת היו מוציאים הס"ת¹⁸, אבל הלוחות אף פעם לא היו מוציאים וא"כ למה הוצרכו לשילוט לרבי יהודה. ת. הוציאוהו להקהל.

ש. בהנ"ל. משמע מדברי מרן שליט"א, דהיו מוציאים את הלוחות להקהל, ויש לשאול היכן נאמר זה, ומה טעם הדבר.

שהסכך יהיה דוקא מזהב, ואף שכתוב שם שסיכוך הוא בזהב מ"מ לא כתוב שם ש'רק' סיכוך של זהב בלבד נקרא סכך, וזהו מ"ש מרן שליט"א א"כ צריך שיהיו משל זהב' והיינו שאין שום צד בסברא לומר כך וכו"ל. ומשא"כ לענין הלימוד מהכרובים לענין חלל הסוכה, אם מסברא היה פשוט שגם בפחות מ' טפחים היה חשיב סיכוך, לא היו למידין מכרובים שצריך חלל דוקא של י' טפחים, כי בכרובים לא נתבאר בהיפך מסברתנו שנקרא סכך אף אם הוא מסכך על חלל של פחות מ"ט, אבל כיון שאליבא דאמת יש צד בסברא לומר שסיכוך נקרא דוקא כשהוא מעל חלל של י' טפחים ולא פחות, אכן למידין מכרובים שצריך חלל של י"ט, דכיון שאין לימוד מהתורה לומר שלא כסברא הנ"ל דהיינו לומר שגם סכך שעל חלל פחות מ' טפחים נקרא סכך, לכן אנו אומרים שכיון שמסברא על חלל י' טפחים ודאי נקרא סכך ואילו על חלל פחות מ' טפחים התורה לא גילתה לנו אם נקרא סכך או לא, הרי זה כאילו שכשהתורה אמרה לנו לסכך, הרי זה כאילו אמרה לנו בהדיא שסכך נקרא רק אם הוא על חלל י' טפחים, ורק אם היינו מוצאים בתורה שגם על חלל פחות מ' טפחים נקרא סכך היינו פושטים את הספק שלנו שגם על חלל פחות מ' נקרא סיכוך, אבל כיון שלא מצינו כן בתורה ומצאנו רק הא דכרובים שמסככין על חלל של י' טפחים הרי לנו שסיכוך נקרא דוקא מעל חלל של י' טפחים.

¹⁵ כאן סיימנו דא"כ ק' מה ששאלנו בשאלה קודמת.

¹⁶ היינו דהכרובים אינם מקבלים טומאה, ולא כמ"ש בשאלה שהם מקבלים טומאה. (ומה שבשאלה קודמת לא השיב מרן שליט"א כן, לכאור' הוא משום דשם התשובה היא לפי הבנת השואל).

¹⁷ פירש בקרבן העדה וז"ל. חצי טפח מכאן וכו' לשילוט. ליטול הלוחות מן הארון לעת הצורך עכ"ל.
¹⁸ ערש"י ותוס' בב"ב י"ד ב' שם נתבאר.

ש. בהנ"ל. לכאור' מש"כ מרן שליט"א 'לפרסם' ה"ז תשובה למה ששאלנו 'ומה טעם הדבר', אבל לכאור' עדיין יש לשאול מה ששאלנו לעיל 'היכן נאמר זה' והיינו היכן נאמר דבר זה שהיו מוציאים את הלוחות מהארון במצות הקהל כדי לפרסם היינו כדי להראות לכל ישראל הלוחות הברית.²⁰ וצ"ב.

ת. זה עיקר מצות הקהל.²¹

ש. עוד בהנ"ל. הנה מתשובות מרן שליט"א [הנ"ל] נמצא דהיו נכנסין לקה"ק כדי להוציא הלוחות מהארון (ופעם נוספת כדי להחזיר הלוחות לארון), וצ"ב שהרי ה' אסור ליכנס לקה"ק מלבד ביוה"כ (ואף הכה"ג, חוץ מאהרן לכמה דעות [הובא מהגר"א בסוף ספר חכמת אדם] שנכנס כשרצה עם קרבנות כשל יוה"כ).

ת. מצותו בכך.²²

ש. שקלים שם. כיצד היו הלוחות כתובים ר"ח בן גמליאל אומר חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה כו' ורבנן אמרי עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה כו' ר"ש בן יוחאי אומר עשרים על לוח זה ועשרים על לוח זה כו' רבי סימאי אמר ארבעים על לוח זה וארבעים על לוח זה כו' טטרוגה. הנה למ"ד חמשה על לוח זה וחמשה על לוח זה בפשוטו ה' הדיבור של אנכי ה' כנגד הדיבור של לא תרצח וכמש"כ רש"י בשם"ש ד' ה', אבל למ"ד עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה (וכן למ"ד עשרים וכן למ"ד ארבעים וכו') יש לשאול האם כל העשרה היו על לוח אחד שלם והיינו:

אנכי ה' - אנכי ה'

¹⁹אולי היינו לפרסם את הנס שמ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין כדאמרי' שבת ק"ד א' יעו"ש, והטעם שבפירסום זה עי' להלן.

²⁰כנ"ל לפרסם הנס.

²¹אולי היינו דעיקר מצות הקהל זה שהמלך קורא בס"ת, וכיון שהיו מוציאים את הס"ת מהארון כדי לקרות בו, כבר היו מוציאים גם את הלוחות, שלא מצינו איסור להוציא הלוחות מהארון.

ויותר נראה כוונת התשובה כפשוטו שהוצאת הלוחות לפרסמם היא עיקר מצות הקהל והביאור בזה הוא דהנה מצות הקהל היא כדי ליראה מהש"ת כדכתיב (וילך ל"א, י"ב י"ג) הקהל וגו' למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם וגו' ובניהם וגו' ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיכם כל הימים וגו' וע"י שרואים את הלוחות שניתנו מהש"ת ושבנס מ"ם וסמ"ך שבהם עומדים עי"ז גם באים לידי אמונה שהס"ת שכתבו משה בו קורא המלך ג"כ מהש"ת הוא ועי"כ באים לידי יראת השם. (ואולי זהו הכוונה בהא דכתיב (וילך ל"א כ"ו) לקח את ספר התורה הזה וגו' והיה שם בך 'לעד', ולעד פי' להוכחה כמ"ש בהעמק דבר שם לעיל פסו' י"ט יעו"ש).

ואפשר דהכוונה היא דהוצאת הלוחות לפרסמם זה מעיקר מצות הקהל ר"ל אחד מהעיקרים של המצוה.
²²וכ"כ מרן שליט"א אהא דהק' התוס' על שיטת רש"י שהיו מוציאים הס"ת מהארון, בפ"י 'דעת' לברייטא דמלאכת המשכן פ"ו ס' א' סוף ד"ה כדי זז"ל, ומה שהקשו עוד איך ה' מוציאו לפרשת המלך הא אסור ליכנס לקה"ק י"ל דלצורך שרי והאי נמי צורך הוא כו' יעו"ש.

ובתשובת מרן שליט"א עתה מבואר שאי"ז כמו שכתבנו בשאלה שנכנסו להוציא רק הלוחות, אלא שנכנסו להוציא את הס"ת ואת הלוחות, והיינו דבלי מש"כ מרן שליט"א שהוציאו הלוחות, ג"כ היו נכנסים לקה"ק להוציא את הס"ת מהארון [ולהחזירו] לפי דעת רש"י בב"ב י"ד ב' הנ"ל.

עד עד

לא תחמוד - לא תחמוד

או"ד שהיו עשרה באופן שהחמשה נשארו להיות כנגד חמשה (כנ"ל ברש"י בשה"ש) והיינו כזה:

אנכי ה' לא תרצח

עד עד

כבד את לא תחמוד

אנכי ה' לא תרצח

עד עד

כבד את לא תחמוד

כי מצד אחד מסתבר טפי לומר שהיו כל העשרה על לוח אחד וכצד קמא, אבל מאידך הרי הי' ענין שיהיו הדברות מכוונין חמשה כנגד חמשה וכמ"ש רש"י מחז"ל בשה"ש הנ"ל (וז"ל רש"י בשה"ש שם: הם מכוונות במדה אחת וחמשה דברות על זו וחמשה על זו מכוונין דבור כנגד דבור, אנכי כנגד לא תרצח שהרוצח ממעט את הדמות של הקב"ה, לא יהיה לך כנגד לא תנאף שהזונה אחר ע"ז דרך אשה המנאפת תחת אישה תקח את זרים, לא תשא כנגד לא תחמוד שהגונב סופו לישבע לשקר, זכור כנגד לא תענה שהמחלל את השבת מעיד שקר בבוראו לומר שלא שבת בשבת בראשית, כבד כנגד לא תחמוד שהחומד סופו להוליד בן שמקלה אותו ומכבד למי שאינו אביו עכ"ל). ויל"ע.

ת. תפוס לשון ראשון.^{23 24}

שולחן

ש. תרומה. לשולחן בביהמ"ק היו סניפים מזהב ובהם המנקיות שעליהן נשען לחם הפנים, כדי שלא יעפיש, וכדי שמשקל הלחם לא ימעך את הלחמים התחתונים, ותמוה, הניחא בשעת חניה, אך בשעת נסיעה, הרי לא היו לסניפים טבעות ובדים, א"כ כיצד לחם הפנים נשאר על השולחן ללא המנקיות והתמיכה. (מחכ"א).

ת. א. מתחברים כולם לשולחן.

ב. היו נשאים הכל ביחד.

²³ ל"ז זה הוא ע"פ נדרים כ"ו א', תמורה כ"ו א'.

²⁴ היינו דלרבנן לא היו חמשה כנגד חמשה כנ"ל ברש"י שה"ש שם, אלא היו כל העשרה בכל לוח מהלוחות. וכן מדויק בל' הגמ' דאמרי' הדא הוא דכתיב ויגד לכם את בריתו אשר צוה אתכם לעשות עשרת הדברים עשרה על לוח זה ועשרה על לוח זה, דהנה מש"כ בפסוק 'עשרת הדברים' ודאי היינו כל העשרה דברות ולא חמשה דברות ב' פעמים דא"כ אין עשרה רק חמשה, ועל הפסוק 'עשרת הדברים' שהם כל העשרה וכנ"ל אמרי' רבנן עשרה על לוח זה כו' והיינו כל העשרה על כל לוח.

ש. שקלים י"ז ב'. וב' באולם מבפנים על פתח הבית א' של שיש וא' של זהב על של שיש נותנין לחם הפנים בכניסתו ועל של זהב ביציאתו שמעלין בקודש ולא מורידין. לכאור' צ"ב למה צריך לטעם דמעלין בקודש ולא מורידין, דהרי גם בלא טעם זה היה לנו להניחם על של זהב ביציאתו, והיינו כי בשלמא בכניסתו יש טעם מיוחד לזה שמניחין אותם על של שיש והיינו כדי שלא יתעפש מחום מעת אפייתן ביום שישי עד למחרת בשבת שמכניסין אותם לשולחן, אבל ביציאתו אין טעם זה ולמה שלא יניחום על של זהב ולמאי צריכין לטעם דמעלין בקודש ולא מורידין.

ת. למה דוקא זהב.²⁵

ש. שקלים שס. תני על של כסף ר' יוסי כו' לית כאן של כסף מפני שהוא מרתיח, לא כן תני זה אחר מן הנסים שנעשו בבית המקדש שכשם שהיו מניחין אותו חום כך היו מוציאים אותו חום כו' רבי יהושע בן לוי אמר אין מזכירין מעשה נסים. לכאור' אין מוכן מאי מקשינן מהברייא דזה א' מן הנסים על מתני' דידן, שהרי כאן הנידון הוא אם הניחו על של שיש כדקתני במתני' או על של כסף כדקתני בברייא, ונידון זה הוא קאי על השולחן שהי' בפתח הבית [שעליו הניחו הלחם בער"ש אחר אפייתן עד למחרת בשבת שהונחו בשולחן שבהיכל], ואילו מ"ש בברייא דזה א' מן הנסים כו' זה קאי על השולחן שבהיכל [שכשם שהניחוהו חם על השולחן שבהיכל כך הוציאוהו משם חם], וכיון שכן מאי מקשינן מהבריי' דזה א' מן הנסים, דהרי מה דחזינן שם הוא רק נס לענין שהי' חם מעת הנחתם על השולחן שבהיכל אבל לא חזינן משם שהי' הנס שיהי' חם גם מעת הנחתם על השולחן שבפתח הבית ומנין מבריי' זו שהי' נס שיהי' הלחם חם מעת הנחתם על השולחן שבפתח הבית, וא"כ מאי מקשינן מהבריי' דזה א' מן הנסים אמתני' דידן, ולכאור' צ"ב.

ת. אין נ"מ.²⁶

ש. שקלים שס. עשרה שלחנות עשה שלמה כו' אעפ"כ לא היה מסדר אלא בשל משה בלבד כו' רבי יוסי בי רבי יהודה אומר על כולן היה מסדר כו'. יש לשאול האם למ"ד על כולן היה מסדר, הי' לכל שולחן ג"כ ב' שולחנות על פתח הבית, כמו שהיה לשולחן של משה כדתנן במתני' הכא י"ג שולחנות כו' וב' באולם מבפנים על פתח הבית א' של שיש וא' של זהב כו', כי [מצד א'] כיון שהיו מסדרין על כולן היכן הניחו כל הלחמים מיום ו' עד שבת אם לא היו גם להם ב' שולחנות לכל שולחן ושולחן, [אמנם מאידך במשנה קתני י"ג שולחנות ומשמע שלא הי' לכל שולחן ב' שולחנות נוספים דאל"כ היו הרבה יותר מ"ג

²⁵היינו דהי' אפשר כמו כן שיהי' השולחנות משל כסף עי' בריש דברי הגמ' על משנה זו, ומזה שאעפ"כ עשו השולחנות משל זהב ש"מ שעשו כן משום מעלין בקודש ואין מורידין.

²⁶אין נפק"מ באיזה שולחן נשאר חם, דכיון שהי' נס שיהי' הלחם חם וטרי אין זה משנה באיזה שולחן זה מונח. וכלול בזה יותר, והוא, דודאי שהלחם נשאר חם מעת שהניחוהו על השולחן שבפתח ההיכל ביום שישי עד למחרת בשבת, וגם זה עצמו הי' מעשה ניסים, כי ודאי שלא נהי' קר וכשהניחוהו בשולחן שבהיכל חזר להיות חם כבתחילה, וכיון שכן על כרחך מה שאמרו בברייא 'שכשם שהיו מניחין אותו חום' פירושו מניחין על השולחן שבפתח ההיכל, 'כרהיו מוציאים אותו חום' פירושו מהשולחן שבהיכל.

שולחנות ולמה קתני רק י"ג²⁷, מיהו זה אינו קושיא דבלא"ה כיון שהיו י' שולחנות של שלמה כבר היו יותר מ"ג וגם מבלי ה' שולחנות שלכל שולחן ושולחן, ועל כרחך דתנא דמתני' דקאמר י"ג לא נתכוין לכלול את השולחנות של שלמה וכ"ש את ב' השולחנות שבפתח הבית שעשו לכל שולחן ושולחן].

ת. א"צ.²⁸

ש. שקלים י"ח א'. והא תני השלחן היה נתון מחצי הבית ולפנים משוך מן הכותל ב' אמות ומחצה כלפי הצפון ומנורה כנגדו בדרום. פי' בתקלין חדתי' וז"ל, ומנורה כנגדו בדרום. כדכתיב את המנורה נכח השלחן וגם כן היתה משוכה מן הכותל ב"א ומחצה כ"ה ביומא שם עכ"ל, והנה ביומא ל"ג ב' שם אמרי' דתניא שלחן בצפון משוך מן הכותל שתי אמות ומחצה ומנורה בדרום משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה, ופרש"י שם וז"ל משוכה מן הכותל שתי אמות ומחצה. כמדת השלחן דהא כתיב נכח השלחן זה בצד זה עכ"ל, ולכא' יש לשאול כך, דהיאך ילפינן מקרא דנכח השלחן שצריך שתהי' גם המנורה משוכה מן הכותל ב"א ומחצה, שהרי לכאורה מה דחזינן מהפסוק הוא זה שצריך שתהי' המנורה בדיוק ממול השולחן, אבל היכי ילפינן מפסוק זה גם שצריך שתהי' המנורה משוכה מהכותל ב"א ומחצה כמו השולחן.

וגם מסברא זה ק', כיון דבשלמא בשלחן הוצרכו להרחיקו מהכותל ב"א ומחצה כדי שיעברו שם שני אנשים עם לחם הפנים וכדפרש"י ביומא שם בד"ה משוך, אבל למנורה שאי"צ שיעברו שם ב' בנ"א כמו השולחן למה צריך להרחיקה מהכותל ב"א ומחצה אלו.

(ומלשונו דהתקלין חדתי' הנ"ל נ' דהרגיש בק' הנ"ל ולכן כתב 'וגם כן היתה משוכה' כו', דלא כתב דזה ג"כ נילף מהפסוק נכח השלחן, רק כתב דמנכח השלחן ילפי' שהמנורה צריך שתהי' כנגד השלחן. אמנם אי"ז מיישב, כי בגמ' יומא הנ"ל וברש"י שם מבואר דגם זה שצריך שתהי' המנורה רחוקה מהכותל ב"א ומחצה גם זה ילפי' מנכח השלחן. אך לכא' צ"ב כנ"ל היאך חזינן זאת בפסוק, ועוד דגם מסברא זה ק' וכנ"ל).

ת. נכח ממש.³⁰

²⁷ ואף דהתנא מירי כאן על בית שני, מ"מ הרי גם בבית שני י"א שהיו י' שולחנות, עי' יומא נ"א ב'. אמנם עי' מש"כ מרן שליט"א בדרך חכמה פ"ג מהל' בית הבחירה בצה"ל ס"ק מ"ו מהעזרת כהנים מדות פ"ד מ"ז שלא היו י' שולחנות בבית שני יעו"ש.

²⁸ לכאורה אין הכוונה דאי"צ משום שבשולחן א' שבפתח ההיכל הספיק המקום לכל הלחמים של כל הי"ג שולחנות, כי לא נתבאר כמה היה גודל השולחן שבפתח ההיכל וגם שלא מסתבר שהשולחן שבפתח הבית יהי' יותר גדול ונאה מהשולחן שבהיכל. ולכא' הכוונה היא, שבאמת לא הי' צריך לשולחן בפתח הבית כי הי' אפשר להניח הלחמים גם במקום אחר, ומה שהניחו ע"ג שולחן של שיש או של כסף וביציאתו בשל זהב בפתח בית כל זה הי' זה דרך כבוד, ודרך כבוד זה נהגו רק בשולחן של משה, ולכן א"צ ב' שולחנות לכל הי"ג שולחנות.

ומה שמשמע מהתשובה שפי' הירושלמי כאן כמו שכתבנו בשאלה שהיו מסדרין לחם על כל הי"ג שולחנות, ולא שסידרו רק על שולחן אחד אלא שכל פעם סידרו על שולחן אחר (כמ"ש בקרבן העדה), כן הוא בילקוט שמעוני (מלכים ב', רמז קפ"ה ד"ה ויעש. הובא במשך חכמה ר"פ תצוה יעו"ש) דאיתא שם, ואף על פי שעשה שלמה עשר שלחנות לא היה מסדר לחם הפנים תחלה אלא על של משה שנאמר כו' ואחר כך היה מסדר על כולן שנאמר כו' יעו"ש.

²⁹ ועי' להלן בתשובה 'כולן שוין' לגבי מעלות המנורה.

³⁰ לכאורה התשובה היא ש'נכח ממש' מלמדינו שכמו שאת השולחן הזיזו ב' אמות ומחצה כך גם את המנורה, ואולי הכוונה, דאילו לא הי' צורך בהזזת השולחן מהקיר ב' אמות ומחצה [כדי שיעברו שם עם הלחמים וכנ"ל מגמ' יומא], והיה השולחן סמוך לקיר הצפון ממש, כשנאמר מנורה נוכח השולחן בדרום היינו אומרים שהמנורה

מנורה

ש. תיבת נח עמ' י"ד. באצבע הראהו הקב"ה לנח ואמר לו כזה וכזה תעשה לתבה. וצ"ל שנתקשה בעשיית התיבה ויתכן כי לא הבין איך יכנסו כל החיות והבהמות שבעולם בתיבה כזו וכמו שמצינו במשה רבנו ע"ה שנתקשה בעשיית המנורה ובקדוש החודש והראה לו הקב"ה באצבעו כמבואר התם בחז"ל, ע"כ.

ולכאור' צ"ב דהא לעיל עמ' י"א איתא במדרש נח מספר רזיאל המלאך שידע לעשות התיבה ע"י הספר הקדוש רזיאל המלאך כמ"ש מרן שליט"א שם בד"ה אז ובד"ה וממנו, וכיון שכן איך אפ"ל שנתקשה בעשיית התיבה.

ת. מצוה לעשות בידו.³¹

ש. בהנ"ל. הנה לעיל שם עמ' י"א כתב מרן שליט"א בתיבת נח, 'וממנו תלמוד לעשות תיבת עצי גופר. כו' ובראשונה היה צריך לידע איך וכיצד לחבר את עצי הגופר' כו', ומשמע דמהספר רזיאל המלאך ידע רק איך וכיצד לחבר את עצי הגופר [והיינו את כל בנין התיבה מבחוץ, מה שקורין 'שלד' הבנין], אבל שאר ענין בניית התיבה [והיינו איך לבנות התיבה מבפנים] לא ידע מהספר רזיאל המלאך, ולכן בבניית התיבה עצמה לא נתקשה והיינו כי זה ידע מהספר רזיאל המלאך, אבל בשאר בניית התיבה שמבפנים שלא ידע מהספר רזיאל המלאך נתקשה ולכן הראהו הקב"ה ואמר לו כזה וכזה תעשה לתבה. והאם הוא נכון [שלכאור' כך מדויק הלשונות]. ת. נכון.

ש. שקלים י"ח א'.³² עשר מנורות עשה שלמה כו' אין תימר חמש בצפון וחמש בדרום והלא אין המנורה כשירה אלא בדרום שנאמר ואת המנרה נבח השלחן על צלע המשכן תימנה כו'. לכאור' צ"ב דדילמא מה שאמר הכתוב ואת המנרה וגו' תימנה, היינו דוקא המנורה של משה (שעליה משתעי קרא) ומשום שבה היו מדליקין, ולא על י' מנורות שעשה שלמה (שעליהו לא משתעי האי קרא וגם לא היו מדליקין בהם לחד מ"ד כדלהלן) וא"כ היכי ילפינן מקרא דמנורה של משה גם לי' מנורות של שלמה שגם הן צריכות להיות בדרום, והרי הפסוק קאי בענין המנורה של משה. ת. קרא לדורות נאמר ללמוד מזה.

סמוך לקיר הדרום ממש, ואולי היה הדבר נלמד מ'נוכח', ואם כך הוא, גם השתא שהי' צורך והזיזוהו ב' אמות ומחצה להשולחן וכו"ל, אולי יש לומר שכל ב' אמות ומחצה אלו והשולחן חשיבא כל זה מקום השולחן, ולכן כנגדו בדרום המנורה גם צריך שיהיה כך. ולולי דברי מרן שליט"א אולי היה אפשר לומר דאין הכי נמי לאו מנוכח ילפינן לה להרחקת המנורה ב' אמות ומחצה מהקיר, אלא ילפינן לה מכעין היקש, מה שולחן בצפון אינו סמוך לקיר הצפון אלא יש הפסק בינו לקיר ב' אמות ומחצה, כך הוא גם לגבי מנורה בדרום שאינו סמוך לקיר אלא מורחק ב' אמות ומחצה, ויש סברא ללמוד את הכעין היקש הזה, כי אי"ז נאה שבצד אחד יהי' מרוחק מהקיר ב' אמות ומחצה ומצד אחד יהי' סמוך לקיר.

³¹מצוה לעשות בידו ולא ע"פ שמות הקדושים. הגר"א י"ש קניבסקי שליט"א.

³²ע"י תשובות רבות נוספות בענין המנורה בתשובות למסכת יומא.

ש. שקלים שם. רבי יוסה בי רבי יהודה אומר על כולן היה מבעיר כו'. יש לשאול האם הכונה שהיו מדליקין כל פעם במנורה אחרת או"ד הכונה שכל פעם הדליקום כולם ובאותו הזמן יחד.

ת. כולם כאחד.³³

ש. בהנ"ל. האם שלמה המע"ה עשה לכל מנורה ומנורה אבן שיש בה שלש מעלות, כפי שהי' למנורה של משה וכדתנן בתמיד ל' ב' (וכ"ה ברמב"ם בפ"ג מבה"ב הי"א), או"ד שעשה רק מנורות ולא גם האבן. ובפרט יש לשאול כן למ"ד שלא הדליקו בהם, כי כיון שכן מסתברא דלא עשה להו האבן שהרי האבן שימשה לצורך ההדלקה כמ"ש מרן שליט"א בדרך חכמה ס"ק מ"ו שם.

(ומה שעשה שלמה י' מנורות (וי' שולחנות) הי' זה בציווי דוד המע"ה שנצטוה ע"ז מפי הקב"ה וכמ"ש מרן שליט"א בס' תשובות הגר"ח ח"א תשובה תשע"ג, ואי נימא דבכלל הציווי לעשות מנורות הוא גם לעשות המעלות א"כ ודאי עשה לכולם המעלות, אמנם יותר מסתבר דאי"ז בכלל הציווי כי אפילו במנורה של משה לא מצינו בתורה שנצטוה משה לעשות האבן עם המעלות למנורה).

ת. כולן שוין.³⁴

ידיעות

ש. יש לשאול, איך הי' אור במשכן בקודש הקדשים והרי הכל הי' מכוסה ביריעות המשכן ולכאור' הי' שם חושך גמור מבלי טיפת אורה והיתכן. ואם נימא דאה"נ, נמצא דהכה"ג בעבודת יוה"כ ומתי שנכנס לקה"ק במשכן נכנס למקום חשוך ממש והיאך עבד עבודתו שם. ולכאור' אין לומר שהכרוכים האירו ע"י שהיו זהב טהור, כי הזהב מחזיר אורה אבל אינו מאיר מעצמו. וכמו כן אף בהיכל שבמשכן ק' כנ"ל, ונהי שהי' את נרות המנורה מ"מ עדיין הי' חשוך קצת, ובפרט בזמן שלא דלקו מלבד נר מערבי שהי' חושך. (מחכ"א).

ת. א. אור השכינה.³⁵

ב. הארון מאיר.³⁶

³³ וכדאיתא בילקוט שמעוני הנ"ל, ואע"פ שעשה שלמה עשר מנורות לא היה מבעיר תחלה אלא על של משה שנאמר כו' ואחר כל היה מבעיר כולם שנאמר כו' יעו"ש.

ומ"ש מרן שליט"א כולם 'כאחד' יש להסתפק אם זה מתייחס למ"ש בשאלה 'ובאותו הזמן יחד', שאם כן, יל"ע מלשון הילקוט הנ"ל דמשמע שלא היה כולם כאחד כמ"ש שם תחלה על של משה ואח"כ על כולם.

³⁴ ומה דהשיב מרן שליט"א לעיל לגבי י' השולחנות שלא עשה להם עוד ב' שולחנות כמו שהיה לשולחן של משה, י"ל כיון שב' השולחנות היו רק בפתח הבית [פי', ההיכל] אבל האבן הי' בפנים ההיכל סמוך למנורה והיו כחלק מהמנורה.

³⁵ עני' שבת כ"ב ב' תוד"ה וכו', שם נתבאר דבר זה, יעו"ש.

³⁶ עני' רבינו חננאל יומא נ"ד ב' ז"ל, משניטל הארון. ירושלמי תני עד שלא ניטל הארון היה נכנס ויוצא לאורו של ארון ומשניטל היה מגשש ונכנס מגשש ויוצא. ע"כ.

מזבח

ש. סוכה מ"ח ב'. ואותו היום נפגמה קרן המזבח והביאו בול של מלח וסתמוהו לא מפני שהוכשר לעבודה אלא מפני שלא יראה מזבח פגום שכל מזבח כו' פסול לעבודה. האם באותו היום לא הקריבו את קרבנות החג ושאר הקרבנות.³⁷

ת. א. מיד שסתמוהו הקריבו.³⁸

ב. נזדרזו לתקן.³⁹

תשובות הגר"ח (כת"י)

על שו"ע או"ח ומשנה ברורה

(כאמור מכבר, לבקשת מרן שליט"א, אין לסמוך ע"ז למעשה)

יורה דעה

ש. בהל' צדקה. כתב מרן החזו"א (סי' קמ"ח לקידושין ל"ב א') וז"ל (בתוך דבריו): אבל כשאין לו לאב ויש לו לדידה לעצמו ואין ידו משגת להאכיל לאביו משלו וצריך האב לחזור על הפתחים חייב הבן לחזור על הפתחים לקבץ מן המנדכים לאביו ששימוש זה שהולך תחת אביו הוא בכלל כיבוד כו' עכ"ל. וכעת יש לשאול כך, הנזקק לעזרת הציבור בממון, והוריו ג"כ נצרכים לכך (והוריו במצוקה גדולה יותר), האם יאסוף לעצמו או"ד יאסוף להוריו ובגוונא

[ושמעתי בזה בשם מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל דבר יפה בהספד של הגר"י זילברשטיין שליט"א בבית הכנסת שלו על מרן הגר"ח גריינימן זצ"ל והגרש"ה ואזנר זצ"ל].

³⁷דכך משמע לשון הבריתא שכל אותו היום היה סתום בבול של מלח.
³⁸הכוונה שאחרי שתיקנו את הקרן כראוי, הקריבו. הגר"א שליט"א. ור"ל דהנה לשון התשובה 'מיד שסתמוהו הקריבו' משמע שמיד שסתמוהו בבול של מלח הקריבו, אבל אין יתכן שזה הכוונה, כי הרי קתני בהדיא לא מפני שהוכשר לעבודה כו', רק הכונה שאחרי שתיקנו כו'.

והנה לכא' צ"ב היאך תקנו, דממ"נ אי היה זה ביו"ט הרי אסור משום בונה ואי היה זה בחוה"מ הרי אפי' ביהכ"נ שהוא צרכי רבים אסור כמ"ש באו"ח סי' תקמ"ד יעו"ש, אא"כ נימא דלתקן המזבח היה זה רק מעשה הדיוט, אמנם ממה שלא תיקנו מיד ושמו בול של מלח עד שתיקנוהו משמע שלתקן המזבח היה צריך לזה מעשה אומן וכיון שכן לכא' צ"ב כנ"ל, ועי' מש"כ אאמו"ר שליט"א בשושנת יעקב בד"ה נפגמה קרן של מזבח דלפרש"י בחומש יתכן שאף היה צריך לבנות מזבח חדש יעו"ש נפלאות וזה ודאי מעשה אומן הוא. וצ"ל דאה"נ לא היו מקריבין כל חג הסוכות ההוא מאותו הזמן שנפגם המזבח, והנה לא נתבאר בבריתא מתי היה זה המעשה אי ביו"ט ראשון אי ביום אחר מימי חול המועד, ומתי שזה היה, מאז לא הקריבו אף שיתכן שסוכות שלם לא הקריבו את הקרבנות. ואמנם הוא פלא איך ע"י מצוה כזו, נתבטלו כל מצוות הקרבת הקרבנות כנ"ל, [וכן מצות נטילת ארבעה מינים במקדש, כי מסתברא שוודאי נפסלו איזה אתרוגים שם, ואמנם זה אינו ק' כ"כ כי היו יכולים לטוול אתרוגים אחרים אח"כ, ואף אם לא היה, היו יכולים לטוול זה מזה מאלו שנשארו להם אתרוגים כשרים].

³⁹ולהנתבאר בהערה קודמת, אין הכוונה שנזדרזו לתקן במועד, אלא נזדרזו לתקן מיד שהיה מותר לתקן.

שא"א שיאסוף באותו הפעם גם להוריו וגם לעצמו. (ומצד הדין אולי י"ל ב' טעמים שיאסוף לעצמו חדא משום חייך קודמין, ועוד דהא כיבוד אב משל אב וכאן הרי אין זה משל אב, ואם זה נכון האם יאסוף להוריו עכ"פ משום מדת חסידות, והאם שייך בזה מדת חסידות היכן שהוא בעצמו אב משפחה כי סוף סוף הרי הוא חייב בפרנסת בני ביתו).

ת. מצוה לאביו.

ש. כתב הרמ"א (יו"ד סי' ר"מ ס"א) וז"ל, ומ"מ אין ב"ד כופין על מצות כבוד אב ואם דהוי ליה מצות עשה שמתן שכרה בצדה שאין ב"ד כופין עליה עכ"ל, וכתב בבה"ט (סק"א) וז"ל, והט"ז כתב בשם התוס' דאין כופין כפייה גדולה לענין להכותו עד שתצא נפשו כשאר מצות עשה אבל קצת כפייה עושין כו' עכ"ל, ויש לשאול האם כופין בפני אביו ואמו או דאסור לכוף בפניהם כי י"ל דמרגישים זילותא בכך שבכדי שיכבד אותם צריך לכופו דכי אינם חשובים לו שיכבדם מבלי שיכופו אותו ואילו יכופו אותו שלא בפניהם לא יהא זילותא זה.

ת. א. זו מצוה גדולה.

ב. אין בזה שום זילותא שהרי כופין לדבר מצוה.

ש. בהנ"ל. יש לשאול האם כופין והיינו קצת וכן"ל בשביל כיבוד או"א דלאחר מצוה, שהרי יש מצות כאו"א גם לאחר מיתה ויל"ע.

ת. בודאי.

ש. כתב המחבר (ס"ד) וז"ל, זה שמאכילו ומשקהו משל אב ואם אם יש לו, ואם אין לאב ויש לבן כופין אותו וזן אביו כפי מה שהוא יכול, ואם אין לבן אינו חייב לחזור על הפתחים להאכיל את אביו עכ"ל, וכתב הרמ"א וז"ל, וי"א דאינו חייב ליתן לו רק מה שמחוייב ליתן לצדקה כו' עכ"ל, ול' המחבר הוא מדברי הרמב"ם בפ"ו ממרים ה"ג כמ"ש בנו"כ.

וכתב הש"ך (ס"ק ו') לבאר, דיש מחלוקת הב"י והרמ"א [בדרכי משה] בדעת הרמב"ם, דלהב"י מ"ש הרמב"ם 'כפי מה שהוא יכול' היינו שחייב ליתן לאביו כפי מה שהוא חייב ליתן לצדקה ולא יותר, ואילו להרמ"א בד"מ היינו שחייב ליתן לאביו מדין כיבוד או"א והיינו יותר מכדין צדקה ועד כדי לחזור על הפתחים ולא יותר. וכיון דכן ס"ל להרמ"א בד' הרמב"ם שהוא ל' המחבר כאן, לכן הוסיף הרמ"א וי"א כו' והיינו דהם סבירא להו כשיטת הב"י בדעת הרמב"ם.

והנה בט"ז (ס"ק ו') הביא ק' התוס' דאמאי כופין והרי צדקה היא מ"ע שמתן שכרה בצדה, ותירצו התוס' דשאני צדקה דכתיב בה נמי לאו לא תקפוץ את ידך. וכן בש"ך (שם) כתב בשם הפרישה דלהב"י בדעת הרמב"ם אמאי כופין על מצות כיבוד או"א שמתן שכרה בצדה ותי' שכופין אותו מדין צדקה דאית בה נמי לאו.

והשתא יש לשאול כך, דלהרמ"א בדעת הרמב"ם דכפי מה שהוא יכול אי"ז כדין צדקה (כדעת הב"י ברמב"ם) אלא מדין כיבוד או"א והיינו שחייב ליתן יותר מדין צדקה ועד כדי לחזור על הפתחים, היאך כופין, והרי כיבוד או"א היא מ"ע שמתן שכרה בצדה שאין ב"ד כופין עליה וכמ"ש הרמ"א לעיל סעיף א'. ובשלמא להב"י בדעת הרמב"ם כבר תירצו דכופין משום דהחיוב

הוא כדין צדקה ובצדקה איכא גם לאו, אבל להרמ"א בדעת הרמב"ם דהחויב הוא מדין כיבוד או"א והיינו כנ"ל, אמאי והיאך כופין. ולכאור' צ"ב.

ת. מדין שניהם.

ש. בהנ"ל. האם אפשר לתרץ הק' הנ"ל כך: דהנה לעיל סעיף א' כתב הט"ז (ס"ק א') והובא ג"כ בבה"ט (ס"ק א'), דמש"כ הרמ"א שם דאין כופין על מצות כאו"א דהוי ליה מ"ע שמתן שכרה בצדה שאין ב"ד כופין עליה, היינו דאין כופין כפייה גדולה לענין להכותו עד שתצא נפשו כשאר מ"ע אבל קצת כפייה עושין ע"כ, ולפי"ז י"ל דלהרמ"א מש"כ הרמב"ם (והיינו מש"כ המחבר פה בסעיף ד') דכופין אותו היינו קצת כפייה. ולפי"ז יהיה גם נפק"מ גדולה בין הב"י בדעת הרמב"ם לבין הרמ"א בדעת הרמב"ם, והיינו דלהב"י בדעת הרמב"ם מ"ש כופין היינו כפייה גדולה עד שתצא נפשו, ואילו להרמ"א בדעת הרמב"ם היינו קצת כפייה. והאם נכון לייב כן.

ת. אולי.

ש. כתב בפתחי תשובה (שם ס"ק ו') וז"ל, לעמוד מפני אביו. יש להסתפק סומא אי חייב לעמוד מפני אביו ואמו ורבו כשיודע שהם לפניו או לא, ובנ"צ הארכתי בזה טהטכחתי מן הש"ס דיש חילוק בין חכם לאביו ואמו ורבו מובהק, דחכם ורבו שאינו מובהק פטור הסומא כו' אבל באביו ואמו ורבו מובהק גם סומא חייב עכ"ל, ויש לשאול מהו בהיפוך והיינו כשהאב ואם ורבו סומא האם חייב לקום, דכיון שאין רואים שקם למה יקום דהיאך קימתו יכבדם מבלי שרואים.

ת. בודאי חייב בגלל הרואים.⁴⁰

ש. בהנ"ל. עוד יש לשאול, באופן שהאב הוא תלמיד בנו שקם מפני בנו כמ"ש בסעיף ז', האם כשהבן סומא ג"כ צריך האב לקום. (כ"ז להמחבר, אבל למש"כ הש"ך (ס"ק י') דאין האב קם מפני בנו אין שאלה).

ת. לחומרא.

ש. יו"ד ר"מ. איתא בשו"ע שם סעי' כ"ב, חייב אדם בכבוד אחיו הגדול כו', ושם בסעי' כ"ד חייב אדם לכבד חמיו ע"כ, ויש לשאול את מי חייב לכבד קודם האם את אחיו הגדול או את חמיו. (ומן הסברא ה' מסתבר שיותר חייב בכבוד חמיו, אמנם לכאור' אי"ז נכון כי החיוב לכבד את חמיו הוא מדוד שקרא לשאול 'אבי' כמ"ש הט"ז, ואילו החיוב לכבד את אחיו הגדול הוא מדכתיב וי"ו יתירה בפסוק ואת אמך וה"ז דאורייתא⁴¹ ויל"ע).

⁴⁰ עי' רעק"א שם בשו"ע כן.

⁴¹ ועכ"פ אסמכתא דאורייתא.

ת. חמ"ו.

<<< נשמח מאד מאד להערות הארות וביאורים לתשובות מרן שליט"א הנ"ל.

<<< מצורף קובץ נוסף של חידו"ת על פרשת משפטים מתוך ספרנו מאור אהרן שי"ל בשנת תשס"ט, ונשמח להערות והארות בס"ד.

<<< אפשר בס"ד להשיג אצלנו במייל את ספרי התשובות שכבר הודפסו בס"ד ושאר ספרים אי"ה.

<<< ניתנת הרשות ואף מצוה גדולה היא למי שיש בידו וברשותו האפשרות להעביר הלאה את התשובות לכל מאן דבעי, אם ע"י אימייל ואם ע"י שידפוסו, הכל כדי לזכות את הרבים ולהגדיל תורה ולהאדירה, ולציין כתובתינו ע"מ שאם יהיו הערות והארות יוכלו לשולחם אלינו בעזרת השי"ת.

בברכה מרובה, אהרן בן הגאון הגדול רבי יעקב הלוי שליט"א גרנדש,

חזון איש 2/2 ת"ד 3096

זכרון יעקב, ארץ ישראל, פל': 0548408381